

BIBLIOTECA 2024: TENDINȚE, PRIORITĂȚI ȘI INIȚIATIVE PROFESIONALE

Vera OSOIANU,
ORCID 0000-0001-8509-8796
**Biblioteca Națională a
Republicii Moldova**

Rezumat: Articolul oglindește prioritățile și inițiativele specializate ale anului profesional 2024, care au fost formulate în baza priorităților de țară stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, precum și conform tendințelor identificate de organisme profesionale internaționale.

Cuvinte-cheie: Forumul Managerilor din cadrul Sistemului Național de Biblioteci, priorități ale anului biblioteconomic 2024, Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”.

Abstract: This article reflects the professional priorities and initiatives issued in the professional year 2024, which were formulated according to our country priorities established in the "European Moldova 2030" National Development Strategy, as well as in accordance to the trends identified by international professional organizations.

Keywords: Forum of Managers within the National Library System, priorities of the biblioteconomic year 2024, National Development Strategy "European Moldova 2030”.

Forumul Managerilor din Sistemul Național de Biblioteci 2023, cu genericul *Implicarea bibliotecilor în susținerea și realizarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*, stabilește prioritățile de activitate pentru anul 2024 și oferă reperatele pe care se va axa activitatea bibliotecilor de toate tipurile din Republica Moldova.

Prioritățile și inițiativele profesionale ale bibliotecilor în anul 2024 au fost formulate în baza priorităților de țară, stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată în noiembrie 2022, și se vor axa, în linii mari, pe implicarea bibliotecilor în susținerea și realizarea Strategiei.

Acestea includ următoarele dominante ale activității, dar, evident, nu se limitează la ele:

- Susținerea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”;
- Biblioteca și democratizarea vieții comunităților;

- Bibliotecile în cadrul Agendei 2030 a Națiunilor Unite pentru dezvoltare durabilă;
- Bibliotecile și implementarea agendei de transformare digitală;
- Dreptul de autor și protecția patrimoniului bibliotecii.

Ca instituții ale statului, finanțate de la buget, bibliotecile vor fundamenta activitatea anului 2024 pe documente reprezentative, aprobate la nivel național și internațional, ajustând prevederile acestora activităților de nivel local.

Astfel, în anul 2024 bibliotecile vor ține cont, în special, de documentele aprobate la finalul anului 2022 și pe parcursul anului 2023, respectiv: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”; Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023–2030 (STDM 2030); Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret pentru anii 2023-2030

și altele (a se vedea lista bibliografică).

Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova europeană 2030”, elaborată de Guvern cu suportul partenerilor de dezvoltare, are scopul de a spori în mod vizibil calitatea vieții oamenilor și indică direcțiile de dezvoltare în următorii șapte ani. De menționat că misiunea bibliotecii publice este, de asemenea, îmbunătățirea calității vieții oamenilor. Important pentru fiecare bibliotecă este să găsească modalitatea prin care poate contribui la realizarea Strategiei în conformitate cu necesitățile utilizatorilor, dar și cu posibilitățile reale. Strategia are la bază Agenda 2030 a ONU și Acordul de asociere cu Uniunea Europeană.

Comunitatea bibliotecară din Republica Moldova lucrează încă din anul 2017 la realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă și, respectiv, nu trebuie să fie dificuți de ajustare a necesităților reale obiectivelor generale. Agenda ONU 2030 pentru Dezvoltare Durabilă este un cadru de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD), care acoperă dezvoltarea economică, de mediu și socială. Site-ul Harta Bibliotecilor Lumii conține o rubrică specială dedicată Istoriilor de succes relevante (privind implicarea bibliotecilor în realizarea ODD) <https://librarymap.ifla.org/>. Istoriile de succes relevante ODD demonstrează modul în care bibliotecile și accesul la informații contribuie la îmbunătățirea rezultatelor pe întregul spectru de ODD. La ultima accesare (noiembrie 2023), pe site erau prezentate 57 de istorii de succes din 35 de țări. Toate cele 17 ODD au fiecare câteva istorii de succes.

În contextul obținerii statutului de țară candidată la aderarea la UE, Strategia va sta la baza unui set întreg de politici elaborate de Guvern în următoarea perioadă. Respectiv, va servi ca bază pentru strategiile și programele de activitate bibliotecară pe termen scurt și mediu, iar axa principală va fi asigurarea informațională a procesului de integrare europeană. Documentul stabilește zece obiective generale, utilizate pentru măsurarea calității vieții la nivelul Uniunii Europene. Acestea sunt: creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; îmbunătățirea condițiilor de trai; garantarea educației relevante și de

calitate pe tot parcursul vieții; ridicarea nivelului de cultură; îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mintală a populației; sistem de protecție socială solid și incluziv; guvernare eficientă, incluzivă și transparentă; justiție echitabilă, incoruptibilă și independentă; societate pașnică și sigură; mediu sănătos.

Obiectivele de dezvoltare, conținute în Strategie, reflectă aspirațiile de creștere a bunăstării oamenilor din Republica Moldova, îmbunătățirea vieții cetățenilor, europeanizarea instituțiilor statului, consolidarea democrației, statului de drept și a respectului pentru drepturile omului. Prin orientarea activităților biblioteconomice spre rezolvarea acestor probleme, bibliotecarii vor contribui la realizarea strategiei și vor îmbunătăți serviciile pentru utilizatorii finali.

Nu în ultimul rând, bibliotecile vor avea în vizor Programul de activitate al Guvernului. În anul 2023 a fost aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16 februarie 2023, mult mai târziu decât bibliotecile încep programarea. La capitolul *Muncă și Protecție socială* erau preconizate: 1) sporirea accesului la programe sociale, culturale, sportive și servicii digitale pentru persoane în etate; 2) asigurarea incluziunii persoanelor cu dizabilități. Capitolul *Cultură* prevedea: 1) regândirea modelului organizațional al caselor de cultură, al bibliotecilor și al muzeelor, precum și avansarea rolului lor de integrator comunitar; 2) digitalizarea fondului de carte din bibliotecile publice; 3) integrarea sectorului cultural și al celui creativ în politici de dezvoltare rurală și urbană și în rutele turistice naționale.

Un document de interes pentru biblioteci este Planul anual de acțiuni al Ministerului Culturii al Republicii Moldova. Pentru anul 2023 acesta conținea, cu referire la biblioteci, următoarele: aprobarea Legii cu privire la biblioteci; sprijinirea Saloanelor de Carte; Programul Național LecturaCentral; Campania Cartea deschisă; Elaborarea Programului de dezvoltare a industriei cărții și lecturii publice. Cel puțin patru din cele cinci sarcini cu implicarea bibliotecilor au fost realizate.

La fel, bibliotecile vor avea în vizor Planul Național „Construim Moldova euro-

peană” cu cele 20 de acțiuni guvernamentale, care vin să acopere prioritățile naționale de dezvoltare a țării: Asigurarea păcii și securității; Dezvoltarea economică și crearea locurilor de muncă; Modernizarea infrastructurii și îmbunătățirea condițiilor de viață în localități; O justiție care să facă dreptate.

Potrivit Președintei Republicii Moldova, Maia Sandu, cele 20 de acțiuni guvernamentale „Construim Moldova europeană” înseamnă pași concreți care să crească nivelul de trai al oamenilor și să transforme Moldova într-un stat european.

Ca și în cazul ODD, prin promovarea accesului la informații, bibliotecile se pot implica în toate aceste acțiuni. Există însă și acțiuni la care bibliotecile pot contribui substanțial, prin dezvoltarea serviciilor de interes comunitar, biblioteca fiind ea însăși un serviciu public. Cele mai apropiate activități de lumea bibliotecară sunt: Activitatea 5. Digitizarea serviciilor publice; Activitatea 9. Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii „373”; Activitatea 16. Servicii accesibile pentru diaspora.

Conform datelor disponibile pe portalul guvernamental al serviciilor publice, în Republica Moldova există 714 servicii publice, dintre care 283 de servicii sau aproape 40% sunt servicii digitale. Pe dimensiunea transformării digitale, există o problemă serioasă, sistemică și care nu se va soluționa de la sine: rata de utilizare a serviciilor digitale este foarte mică sau chiar zero. Mai exact, potrivit expertului în politici digitalizare de la Institutul pentru Politici și Reforme Europene, Victor Guzun, conform datelor oficiale, peste 50% din serviciile raportate de 42 de instituții publice drept digitale nu au avut niciun utilizator pe parcursul anului 2022. Aceasta este o nișă enormă de implicare a bibliotecilor, cu condiția dezvoltării competențelor digitale ale bibliotecarilor. În acest context, formarea profesională continuă și actualizarea cunoștințelor va fi de mare importanță în anul 2024 și în toți anii următori.

Raportul Forumului Economic Mondial privind „Viitorul locurilor de muncă”, ediția 2023 (https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf),

oferă noi perspective asupra modului în care tendințele socio-economice și tehnologice vor modela locurile de muncă și competențele în următorii cinci ani. Conform constatărilor Raportului, *Gândirea creativă* este raportată ca fiind abilitatea cu cea mai rapidă creștere în importanță, urmată de *Gândirea analitică* și *Alfabetizarea tehnologică*. Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor digitale are un impact profund societal și global și este un factor important în democratizarea accesului la informație și educație. În același timp, ciclurile de inovare tehnologică se scurtează, ceea ce sporește necesitatea dezvoltării generale a competențelor digitale. Modernizarea tehnologiilor și evoluția programelor cu elemente de inteligență artificială și mașinile automate schimbă modul în care bibliotecile oferă anumite servicii.

Utilizarea mediilor sociale virtuale devine din ce în ce mai importantă pentru promovarea produselor și serviciilor oferite de bibliotecă. În pofida acestor realități, anume acest segment al competențelor este marea problemă a bibliotecarilor. Deși 2039 de biblioteci (78%), din totalul de 2600, dețin calculatoare și 1932 de biblioteci sunt conectate la internet doar 39 dețin site-uri și 150 – bloguri. În aceste condiții, soluțiile bazate pe tehnologii nu constituie nici pe departe partea forte a bibliotecarilor. Bibliotecile care dispun de tehnologii vor trebui să se implice mai mult în alfabetizarea digitală a cetățenilor.

Preferințele masive pentru digital, virtual și vizual, democratizarea digitalului au schimbat relațiile sociale și societatea și biblioteca trebuie să țină cont de această realitate.

Strategia de Transformare Digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată la 6 septembrie 2023 de Cabinetul de miniștri, stabilește viziunea pentru dezvoltarea digitală a țării până în 2030 și reconfirmă determinarea autorităților de a construi o societate modernă, axată pe cetățeni și aliniată la agenda de integrare europeană.

Principalele obiective ale strategiei se concentrează pe promovarea dezvoltării durabile a țării prin: Dezvoltarea unei societăți digitale; Dezvoltarea unui sector

TIC robust și competitiv; Crearea unei economii digitale inovatoare și reziliente; Instituirea unui stat digital eficient, inteligent și transparent; Crearea unui mediu digital accesibil, sigur și incluziv; Consolidarea imaginii Republicii Moldova drept națiune digitală.

Scopul final al Strategiei constă în a face din Republica Moldova o națiune digitală modernă și prosperă, pregătită pentru provocările din viitor. Se propune crearea unui viitor complet digital, astfel încât, în scurt timp, toate serviciile publice să fie disponibile în format digitalizat. Conform Strategiei, serviciile publice din Republica Moldova vor fi regândite și transformate pentru a asigura accesul rapid și incluziv al cetățenilor. Fiecare bibliotecă trebuie să aibă un plan real sau o strategie despre modalitatea cum se poate implica și cum poate contribui la realizarea acestor deziderate.

Prioritățile domeniului de nivel global sau european sunt trasate, ca regulă, de IFLA, CENL, EBLIDA etc. La cea de-a 88-a Conferință Mondială IFLA, care a avut loc în perioada 21-25 august 2023 în Rotterdam, Olanda, a fost pus în discuție modul în care bibliotecile pot contribui la o societate incluzivă, una în care toată lumea are oportunitatea de a participa. Subiectele-cheie au fost: dezvoltarea personală, stimularea lecturii, dezvoltarea abilităților lingvistice și digitale, accesul liber la cultură, cunoștințele digitale și inovația, teme de interes și pentru comunitatea bibliotecară din Republica Moldova. Responsabilitățile centrelor biblioteconomice în anul 2024 se vor axa și pe aceste subiecte esențiale ale activității.

Raportul IFLA privind tendințele, actualizat în anul 2021, a suportat o nouă actualizare și în anul 2022. Observăm o accelerare a ritmului actualizărilor, corespunzător dinamicii domeniului biblioteconomic. De la versiunea originală de acum aproape zece ani privind tendințele a devenit o platformă pentru schimbul de idei și perspective-cheie de la gânditori interesanți din interiorul și din afara domeniului biblioteconomie și știința informării. Toate edițiile au fost orientate spre viitor, au identificat probleme și au oferit posibile soluții în conformitate

cu proporțiile schimbărilor sociale. Faptul că bibliotecile există de atâtea secole nu înseamnă că domeniul este blocat în trecut sau că acestea nu se pot schimba. Anume faptul că s-au putut schimba le-a asigurat rezistența în timp. Prin urmare, Raportul privind tendințele se referă la stimularea angajamentului pozitiv față de viitor și oferă bibliotecarilor și bibliotecilor de pretutindeni bazele pentru a face acest lucru.

O tendință foarte bine conturată la nivel global este demonstrarea impactului serviciilor de bibliotecă. La începutul lunii noiembrie, IFLA a organizat o instruire de formatori cu subiectul „Măsurarea, evaluarea și demonstrarea impactului serviciilor de bibliotecă”. Doisprezece formatori, doi pentru fiecare regiune IFLA, au obținut cunoștințe și abilități pentru a instrui alți bibliotecari și avocați ai bibliotecilor. Mai aproape de spațiul nostru este Olga Kronberga din Letonia, cu care vom trata organizarea unui training pentru bibliotecarii din Republica Moldova.

Despre cât de importantă este această temă ne convingem și din Viziunea Globală conturată în zece perechi de puncte importante și oportunități. Două dintre cele zece oportunități implică în mod explicit măsurarea și evaluarea, iar capacitatea bibliotecilor de a le realiza va face diferența în capacitatea de a demonstra valoarea și impactul bibliotecilor. Acestea sunt Oportunitatea 3: „trebuie să înțelegem mai bine nevoile comunității și să programăm servicii pentru impact” și Oportunitatea 6: „trebuie să ne asigurăm că părțile interesate (decidenții) înțeleg valoarea și impactul bibliotecilor”.

Pentru a putea demonstra impactul, bibliotecarii trebuie să învețe: să înțeleagă mai bine comunitățile lor în schimbare prin evaluarea comunității și identificarea necesităților; să planifice activități care corespund acestor necesități și pot face diferența; să poată măsura performanța; să evalueze rezultatele și impactul – beneficii pentru oameni și comunități.

Nu în ultimul rând, bibliotecarii trebuie să poată spune istorii de succes, bazate pe dovezi, oferind un cadru pentru a spune istorii convingătoare pentru a demonstra

contribuția bibliotecilor la dezvoltarea durabilă și nu numai, și pentru a se asigura că decidenții înțeleg cu adevărat valoarea și impactul bibliotecilor.

Bibliotecarii din Republica Moldova au dinamizat această activitate după aprobarea SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”, prin decizia nr. 188 din 31.07.2018 a Institutului de Standardizare din Moldova. A fost elaborat un Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”, dar sunt încă multe de făcut pe această dimensiune.

După actualizarea în anul 2022 a Manifestului privind biblioteca publică, IFLA a decis și actualizarea Manifestul IFLA privind internetul. Prima ediție a fost publicată în anul 2002, iar a doua în anul 2014. În iulie 2023 a fost creat un grup de experți care va revizui din nou documentul. Se preconizează publicarea Manifestului în primul trimestru al anului 2024. Proiectul poate fi vizualizat în repozitoriul IFLA <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/3042/1/Final%20IM%20Principles%20paper%20061123.pdf>.

Comunitatea bibliotecară este îndemnată să contribuie cu idei legate de: accesul universal, drepturile și libertățile, alfabetizarea digitală, managementul datelor, fragmentarea internetului și inteligența artificială.

Viziunea bibliotecii pentru următorii ani trebuie să fie bazată pe crearea unei comunități alfabetizate, informate și participative, care contribuie la edificarea și dezvoltarea unei societăți reziliente, informate, incluzive și democratice – deziderat care constituie chintesența Recomandărilor Comitetului Miniștrilor statelor membre privind legislația și politica bibliotecilor în Europa, aprobate la 5 aprilie 2023.

În acest demers, bibliotecarii au susținerea Conferinței Directorilor Bibliotecilor Naționale Europene (CENL). În Planul Strategic 2023-2027, CENL își propune să fortifice dezvoltarea capacităților și a expertizei profesionale în bibliotecile membre CENL (exact ca și IFLA), care, la rândul lor, trebuie să facă același lucru cu bibliotecarii din țara respectivă.

CENL va continua să-și sprijine membrii pentru a se dezvolta ca organizații, să dezvolte noi servicii relevante, inovatoare, dar și personal de înaltă calificare. La fel, va edifica o rețea puternică de experți care să împărtășească cunoștințe, experiență și să învețe unul de la celălalt.

În mai și iunie 2023, grupul de rețea „AI în biblioteci” CENL a găzduit trei seminare web despre diverse utilizări ale inteligenței artificiale (IA) în bibliotecile naționale. Este clar că această provocare se va afla constant în vizorul CENL.

Pornind de la inițiativele IFLA, CENL, EBLIDA managerii bibliotecilor – centre biblioteconomice naționale, departamentale și teritoriale, care au responsabilitatea coordonării rețelelor de biblioteci – trebuie să-și fundamenteze întreaga gamă de activități pe folosirea în comun a ideilor și a resurselor și pe colaborarea în diverse proiecte pentru a inova și a demonstra reziliență.

Combaterea dezinformării rămâne o preocupare globală, paneuropeană și, evident, națională. În anul 2023 a fost creat Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, care are misiunea de a consolida cooperarea dintre instituții în lupta împotriva dezinformării, manipulării informațiilor și ingerințelor străine, ce prezintă pericol sau pot prejudicia securitatea națională și periclita realizarea intereselor naționale. Instituția va implementa măsurile ce se impun pentru a asigura securitatea spațiului informațional și pentru a crește gradul de reziliență al societății în fața amenințărilor. Bibliotecile se pot implica prin distribuirea informațiilor despre activitatea Centrului prin instruirea utilizatorilor, prin diverse activități de combatere a știrilor false, folosind tehnici și metodologii deja cunoscute sau inovaționale.

Un ajutor substanțial în acest demers poate oferi Codul Uniunii Europene împotriva dezinformării și, de asemenea, Codul UE de bune practici privind dezinformarea.

Bibliotecile și inteligența artificială. Una dintre cele mai mari provocări ale zilelor noastre este Inteligența Artificială, considerată a patra Revoluție Industrială. Se preconizează că, odată cu extinde-

rea aplicațiilor de IA, 85 de milioane de muncitori vor fi înlocuiți de roboți până în 2025. Dictionarul englez Oxford definește Inteligența Artificială ca un sistem informatic capabil să îndeplinească sarcini care necesită în mod normal inteligența umană, cum ar fi percepția vizuală, recunoașterea vorbirii, luarea deciziilor și înțelegerea limbajului uman.

Lumea bibliotecară are restanțe serioase atunci când este vorba de implementarea tehnologiilor. Situația este atestată la nivelul internațional și, evident, bibliotecile din Republica Moldova nu sunt o excepție. Însă la nivel global abordarea s-a schimbat simțitor în cazul IA. Asociații profesionale, consilii de administrație, profesioniști și utilizatori se implică masiv pentru a se asigura că Inteligența Artificială este incorporată în procesele de activitate și serviciile bibliotecii într-o manieră complementară și etică. O simplă căutare pe Google demonstrează cât de implicată este comunitatea bibliotecară. Deja este clar că bibliotecile și IA se intersectează pe mai multe dimensiuni.

Cercetătorul Dorian Furtună consideră: „În epoca Inteligenței Artificiale, să gândești cu propria ta minte va deveni un act filosofic, un act revoluționar, un act politic. Să gândești cu propria ta mine – iată marea provocare a viitoarelor generații. Este o provocare nemaiîntâlnită pentru omenire”.

Beneficiile potențiale ale inteligenței artificiale pentru cetățeni și economie sunt mari, dar și provocările sunt pe potrivă. Yuval Noah Harari în *Homo deus. Scurtă istorie a viitorului* prevedea cu ani în urmă că la un moment dat guvernele lumii vor trebui să intervină. Deja fără implicarea decidenților nu se mai poate.

La 14 iunie 2023, Parlamentul European a adoptat un prim act legislativ ce vizează reglementarea inteligenței artificiale (IA). Noile norme ar urma să garanteze că IA dezvoltată și utilizată în Europa respectă pe deplin drepturile și valorile Uniunii Europene. Potrivit Parlamentului European, prin adoptarea unei legislații privind IA, prima lege cuprinzătoare pentru IA din lume, se dorește garantarea faptului că sistemele de inteligență artificială, folosite în UE, sunt „sigure, transparente, definite,

nediscriminatorii și ecologice, iar sistemele IA vor fi supravegheate de oameni, nu prin procese automatizate, pentru a evita rezultatele dăunătoare”. Noile reguli stabilesc obligații pentru furnizori și utilizatori în funcție de nivelul de risc al sistemului de inteligență artificială utilizat: inacceptabil, ridicat, limitat, precum și IA de tip generativ. Legea este menită să țină sub control aplicații precum ChatGPT, utilizatorii trebuie să fie informați atunci când interacționează cu IA. Ea va intra efectiv în vigoare aproximativ la începutul anului 2025. Specialiștii consideră că dezvoltările în materie de inteligență artificială, cum ar fi ChatGPT, care nici măcar nu erau pe piață în urmă cu doi ani, ar putea fi deja avansate în momentul în care regulamentul va intra în vigoare în UE. Tot în acest an, liderii G7 au semnat acordul cu privire la Principiile directe internaționale privind inteligența artificială (IA).

Noiembrie este, neoficial, luna Chat GPT. În urmă cu un an, cunoscutul chatbot capabil să imite o conversație reală a fost lansat și, pentru mulți acesta a fost primul contact real cu puterea inteligenței artificiale. Folosind Chat GPT, bibliotecarii pot învăța utilizatorii să distingă sursele serioase de cele purtătoare de falsuri și dezinformații. Specialiștii consideră că pentru a oferi utilizatorilor cele mai bune servicii posibile, bibliotecile și inteligența artificială trebuie să se completeze reciproc. Cert este faptul că inovațiile de ultimă oră din biblioteci se bazează, în mare parte, pe utilizarea instrumentelor de inteligență artificială.

O întrebare care deja a declanșat discuții aprinse ține de faptul dacă poate beneficia arta generată de inteligența artificială de drepturi de autor. Un tribunal din Washington a decis: „o lucrare artistică creată de inteligența artificială (AI) fără nicio contribuție umană nu poate beneficia de drepturi de autor”. Potrivit judecătorilor americani, doar lucrările care implică autori umani pot să primească drepturi de autor. Scriitorii au reacționat și ei, au trimis o petiție, care cere companiilor IA să nu mai folosească lucrările scriitorilor fără consimțământul lor. Urmează lucrările din domeniul public.

Promovarea lecturii va rămâne și în

contextul Inteligenței Artificiale o prioritate, numai că e vorba de lectura digitală. Ca și calculatoarele, internetul, rețelele sociale, Inteligența Artificială este aici pentru a aduce folos. Profesioniștii domeniului deja au reacționat.

Cele cinci legi ale biblioteconomiei elaborate de S.R. Ranganathan, prin care sunt definite principiile de funcționare ale unui sistem de bibliotecă, completate în anul 1998 de către Michael Gorman, președintele de atunci al Asociației Americane de Biblioteci cu încă cinci legi, au fost adaptate pe parcursul dezvoltării internetului; mijloacelor media, instrumentelor sociale, cunoașterii. Recent a apărut o nouă reinterpretare a celor cinci legi ale biblioteconomiei. De această dată în contextul Inteligenței Artificiale: IA există pentru a fi utilizată; Fiecărui cetățean o IA a sa Fiecare IA este pentru a fi utilizată de cetățeni; IA salvează timpul utilizatorului; Sistemele de IA sunt în evoluție constantă.

EBLIDA are, la fel, în vizor diverse aspecte ce țin de IA și biblioteca. Sub egida EBLIDA, la 22 noiembrie 2023 a avut loc un workshop, vizând pregătirea colecțiilor pentru IA. IA lucrează cu resursele digitale, de aici și preocuparea bibliotecarilor, mai ales în cazul lecturii, deoarece în ce privește IA e vorba doar de lecturile digitale. Pe site-ul EBLIDA poate fi accesat E-PANEMA, cel mai nou instrument de potrivire a parteneriatelor EBLIDA, un repozitoriu pentru toate proiectele de bibliotecă din Europa și un loc unde puteți găsi resurse pentru propuneri de proiecte, în special cele orientate spre realizarea ODD.

Fenomenul ia amploare și în Republica Moldova. Există un ONG inovator *Inteligența Artificială în acțiune*, care pune la dispoziție oportunități unice pentru cei interesați să învețe și să contribuie la dezvoltarea inteligenței artificiale. La fel, în mai multe țări, există strategii privind IA.

Un aspect care nu poate lipsi din programele de activitate ale bibliotecilor pentru anul 2024 ține de alegeri. Activitățile vor avea ca axă educația electorală și se vor baza pe promovarea documentelor ce reflectă următoarele aspecte: Codul electoral, Titlul III. Alegeri parlamentare – 2025; Titlul

IV. Alegerile pentru funcția de președinte al Republicii Moldova – 2024. Există mai multe materiale elaborate în acest sens:

- Cunoaște dreptul tău electoral (https://old.cec.md/files/files/ghidcunoaste-dreptul-tau-electoral_6632001.pdf);
- Ghidul alegătorilor (https://www.motivatia.md/media/Publicatii/Carti_brosuri_rapoarte_analiza/Ghidul%20alegatorului_ro.pdf).
- Educația electorală – atribut de bază al cetățeniei într-o cultură a democrației participative și reprezentative (<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/studiu-educatie-electoral-Ro.pdf>).

Discuțiile vor include în mod special aspecte de felul: Care sunt drepturile și obligațiile alegătorului?; Principiile morale ale alegătorului; Cum se pot implica bibliotecile? Care este contribuția bibliotecilor în dezvoltarea sustenabilă?

Cele 2600 de biblioteci și filiale de toate tipurile se vor implica mult pentru realizarea acestor obiective. Bibliotecile dețin un potențial intelectual și documentar enorm: 3934 de specialiști în domeniu și peste 58 de milioane unități material, există un cadru legal bine pus la punct și actualizat. Ele pot colabora pentru a face față provocărilor sociale, culturale, economice și de mediu. Prin tradiție, bibliotecile susțin inovațiile și activitățile științifice, educația formală și informală, joacă un rol fundamental și de neînlocuit în procesul de învățare pe tot parcursul vieții, sunt instituții culturale-cheie pentru localități, unde asigură acces egal la moștenirea culturală națională și mondială. Prin toate aceste roluri contribuie semnificativ la dezvoltarea sustenabilă a Republicii Moldova. Rămâne ca fiecare bibliotecă să găsească cea mai potrivită albie de implicare și afirmare, iar bibliotecarii să se asigure că fondurile publice cheltuite pe biblioteci aduc plusvaloare.

Concluzii. Uniunea Europeană este un stil de viață care se învață. Și noi trebuie să-l învățăm, acesta este angajamentul nostru pentru mulți ani înainte. Există foarte multe oportunități, deschise de statutul de țară candidat. Acestea, însă, nu se văd prea bine pentru că se pierd în ceața problemelor.

Pentru a vedea mai conturat oportunitatea trebuie să rezolvăm mai întâi problemele.

Se zice că nu știi niciodată cât de puternic ești până când a fi puternic rămâne unica opțiune. Vine o zi când trebuie să ne reinnoim, să ne reinventăm pentru a rezista, pentru că nimeni nu poate rezista fără a se reinnoi, a se reenergiza. Pentru profesia noastră acest timp a sosit.

John Maxwell susține: „Dacă nu încerci să crezi viitorul pe care ți-l dorești, va trebui să înduri viitorul pe care îl primești”. Pe măsură ce bibliotecarii reexaminează modelele tradiționale de servicii și practici de activitate pentru a servi mai bine utilizatorii, tendințele de implicare și de învățare de la colegi ajung a fi un imperativ. Colaborarea și schimbul de experiențe și informații atât la nivel național, cât și internațional devin foarte importante. Viitoarele activități de formare profesională trebuie să ofere oportunități de colaborare și schimb de informații, resurse și idei.

Dezvoltarea serviciilor pentru cetățeni este axa pe care se ține biblioteca. La acest capitol, pentru fiecare obiectiv propus trebuie să venim cu activități concrete, bazate pe necesități.

Biblioteca anului 2024 trebuie:

- să se implice în proiecte europene;
- să promoveze informații și conținuturi despre UE, despre valorile UE și ale bibliotecilor europene;
- să promoveze modelul de comportament european.

Nu există obiectiv de atins fără obstacole și cu cât mai mare este obiectivul cu atât mai mari sunt obstacolele. Magnatul american

Warren Buffett susține: „dacă există o abilitate care poate determina succesul, atunci acea abilitate este comunicarea”. În fiecare zi trebuie să comunicăm idei, experiențe etc. Succesul depinde de capacitatea de a comunica bine și, la fel, de a stabili relații. Totul se bazează pe acțiunile concrete spre binele oamenilor, care trebuie să simtă că îți pasă de ei. Biblioteca nu poate supraviețui fără încrederea oamenilor, iar încrederea trebuie câștigată.

Domeniul biblioteconomic este în plină perioadă de stabilizare a noii paradigme a bibliotecii, dictată de transferul unei părți esențiale a activității în spațiul virtual. Crizele de tot felul, noua normalitate, noua realitate au impus schimbări, adaptări, asimilarea spațiului virtual etc. Toate acestea au demonstrat eficiența, eficacitatea, diapazonul geografic extins, salvarea timpului și a resurselor, accesibilitatea pentru mai mulți participanți etc. și nu va fi ușor de renunțat la ele. Poate un format mixt va fi varianta de mijloc, decizia va fi dictată de evoluțiile ce urmează pe toate dimensiunile. În scopul susținerii unor servicii de bibliotecă de succes, activitățile anului 2024 trebuie trecute prin filtrul acestor realități, dar și prin filtrul Codului de etică al bibliotecarului. Toate acestea presupun și compromisuri, trebuie să învățăm arta compromisurilor. Câteodată pentru a salva interesele majore trebuie să renunțăm la interesele mici. Pentru a ajunge cât mai sus, trebuie să renunțăm la ceva, împovărați cu prea multe greutăți ne mișcăm mai greu. La ce renunțăm? Fiecare bibliotecar decide în dependență de situațiile reale.

Bibliografie:

1. **2021 Update to ALA's Core Competences of Librarianship.** – Mod de acces: <https://www.ala.org/educationcareers/2021-update-alas-core-competences-librarianship> (accesat: 03.10.023).
2. **2022 Top Trends in Academic Libraries** / Alex D. McAllister, Michael Flierl, Thomas R. Caswell [et al.] ; University of North Florida, Library Faculty – Mod de acces: https://digitalcommons.unf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1111&context=library_facpub (accesat: 03.10.023).
3. **Anul European al competențelor 2023.** – Mod de acces: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-year-skills-2023_ro (accesat: 03.10.2023).
4. **Codul de bune practici privind dezinformarea din 2022.** – Mod de acces: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/code-practice-disinformation> (accesat: 07.11.2023).
5. **Comisia salută acordul liderilor G7 privind principiile directoare și un cod de conduită privind inteligența artificială (30 octombrie 2023).** – Mod de acces: <https://digital-strategy.ec.europa>

eu/ro/news/commission-welcomes-g7-leaders-agreement-guiding-principles-and-code-conduct-artificial (accesat: 09.11.2023).

6. Consolidarea Codului de bune practici privind dezinformarea. – Mod de acces: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan/strengthened-eu-code-practice-disinformation_ro (accesat : 07.11.2023).

7. Legea UE privind IA: prima reglementare a inteligenței artificiale. – Mod de acces: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/society/20230601STO93804/legea-ue-privind-ia-prima-reglementare-a-inteligentei-artificiale> (accesat : 06.11.2023).

8. Manifestul Bibliotecii Publice IFLA-UNESCO 2022. – Mod de acces: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022.pdf> (accesat: 06.11.2023).

9. Meet the trainers – Measurement, evaluation and demonstraitig impact of library services = Faceți cunoștință cu formatorii – Măsurarea, evaluarea și demonstrarea impactului serviciilor de bibliotecă / IFLA, 14 noiembrie 2023. – Mod de acces: https://www.ifla.org/news/meet-the-trainers/?fbclid=IwAR1_mDwE0b0W4tgWxlv46JKjXBrJoF05H6Vq9zwue_0TyKM5Mml7eS7PCIU (accesat: 120.11.2023):

10. Plan național de dezvoltare pentru perioada 2023-2025. – Mod de acces: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-03-nu-907-cs-site.pdf> (accesat: 03.11.2023).

11. Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”. Aprobata prin Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16 februarie 2023. – Mod de acces: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_de_guv-final_ro.pdf (accesat: 03.11.2023).

12. Recomandarea CM/Rec (2023)3 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind legislația și politica bibliotecilor în Europa (Adoptată de Comitetul Miniștrilor la 5 aprilie 2023 la a 1562-a reuniune a adjunctilor miniștrilor). – Mod de acces: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680aaced6 (accesat: 07.11.2023).

13. Rezoluția Consiliului privind planul de lucru al UE în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026 (2022/C 466/01). – Mod de acces: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32022G1207\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32022G1207(01)) (accesat: 07.10.2023)

14. Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată de executiv. – Mod de acces: <https://gov.md/ro/content/strategia-de-transformare-digitala-republicii-moldova-pentru-anii-2023-2030-aprobata-de> (accesat: 03.10.2023).

15. Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030. Aprobata de Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 650 din 06.09.2023 : Publicată: 12.10.2023 în Monitorul Oficial nr. 383-386 art. 900. – Textul Strategiei este anexat. – Mod de acces: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139408&lang=ro (accesat 20.10.2023).

16. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”: [aprobata de Parlament prin Legea nr. 315 din 17.11.2022. Publicat: 21.12.2022 în Monitorul Oficial nr. 408-410, art. 758]. – Mod de acces: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro (accesat: 03.10.023).

17. Strategia națională de dezvoltare a sectorului pentru tineret pentru anii 2023-2030, aprobată de Guvern. – Mod de acces: <https://www.jurnal.md/ro/news/868b0f63b477586b/strategia-nationala-de-dezvoltare-a-sectorului-de-tineret-pentru-anii-2023-2030-aprobata-de-guvern.html> (accesat: 14.11.2023).

18. Universal Library Offers = Oferte Biblioteca Universală. – Mod de acces: <https://www.librariesconnected.org.uk/page/universal-library-offers> (accesat: 03.10.2023).

19. vot în Parlamentul European privind o primă reglementare a inteligenței artificiale. Ce prevede proiectul. – Mod de acces: <https://mediacritica.md/vot-in-parlamentul-european-privind-o-prima-reglementare-a-inteligentei-artificiale-ce-prevede-proiectul/> (accesat: 09.11.2023).